

ТОРЗО ОД СТИБЕРА

Автор(и): Костадин Кепески

Извор: *Macedoniae acta archaeologica* бр. 17 (2006), стр. 207 - 213

Издавач: Македонско археолошко друштво

URL врска: https://macedactaarchaeol.mk/index.php/acta/article/view/maced_acta_archaeol_vol_17_13

Дозвола: 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

TORSO FROM STYBBERA

Author(s): Kostadin Kepeski

Source: *Macedoniae acta archaeologica* No. 17 (2006), pp. 207 - 213

Published by: Macedonian Archaeological Association

Stable URL: https://macedactaarchaeol.mk/index.php/acta/article/view/maced_acta_archaeol_vol_17_13

Licence: 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

КОСТАДИН КЕПЕСКИ
Завод и Музеј - Прилеп

ТОРЗО ОД СТИБЕРА

Во текот на септември 2001 година беа извршени конзерваторско-реставраторски работи врз остатоците од екседрата, која се наоѓа во рамките на комплексот Гимназион, како и завршување со надсидувањето на надворешниот јужен сид на перистилот, што исто така е дел од овој комплекс (сл. 1). Со истата кампања беше предвидено и консолидирање на либажниот слој од четири реда тули на северниот и јужниот сид на храмот на богинката Тихе, заштитничка на градот Стибера.

Со цел привремено да се санира потпорниот сид од камен и посен варов малтер од платформата пред влезот во храмот, откриен со поранешните интервенции врз овој објект, се премина на прередување на испаднатите камења во сувозид, преку целата негова должина и ширина. За овој потпорен сид на платформата пред влезот во храмот некои автори кои пишувале за локалитетот Стибера сметаат дека тоа е стилобат на храмот.¹

Ние сè уште мислиме дека се работи за ограден потпорен сид од трите страни на платформата пред влезот во храмот, затоа што вака несолидно зидање со ситен ронлив камен, употреба на мермерни сполии, а особено некавалитетниот материјал за поврзување од посен варов малтер, не се карактеристични својства за зидање на стилобат за големи и тешки објекти, каков што е храмот, а да не зборуваме за природниот пад на теренот од исток кон запад. Во прилог на нашата констатација зборува и фактот што сидовите на платформата, од северната и јужната страна, не се сидани истовремено, односно не се органски поврзани, туку со завршувањето на двете анти (контрафори), завршува зидањето во тој дел, а нивните продолженија кон запад се само потпрени на антите, односно контрафорите (сл. 2).

¹ Микулчиќ И., 1996, 23, 24.

Сл. 1. Сектор Гимназион, Екседра по конзерваторките интервенции

Сл. 2. Изглед на потпорниот сид од платформата пред храмот

Сл. 3. Изглед на западниот профил со проширувањето каде е најдено мермерното торзо

Откако сидот беше подсидан, претежно од неговата западна страна, потребно беше истиот да се зајакне, односно отстрана да се нафрла слој земја, со што би се спречило повторното разрушување. За таа цел е употребена земја од соседниот, западен профил на секторот, од која еден дел е овде депонирана при ископувањата во 1953 год. При копањето на недопрениот културен слој во западниот профил, под слојот од депонирана земја, се копаше многу тврда кафена земја помешана со доста ситен кршен камен, фрагменти од тули и ќерамиди и ретки наоди од атипични фрагменти од керамички садови од римскиот период. Притоа е забележано дека во слојот од тврда кафена земја има и многу покрупни и поситни аморфни парчиња од мермер. На длабочина 1.30 м до 1.60 м од површината на теренот, во културниот слој во централниот дел од западниот профил беа откриени делови од долни екстремитети на човечка статуа. За да може статуата да се открие во целост направено е проширување, односно пробив во западниот профил со димензии 1.50 x 1.50 м. Во ова проширување е откриено торзо од мермерна статуа, легнато на плеќи, на кое му недостасуваше главата, делови од рацете и поголем дел од нозете (сл. 3). Торзото лежеше во слојот

Сл. 4. Мермерно торзо

од тврда кафена земја во која имаше многу ситни и крупни парчиња од бел мермер. На длабочина од 1.75 м непосредно крај десната нога најден е предниот дел од неговата глава, односно дел од образот со поголемиот дел од лицето и косата. Торзото е зачувано во должина 0.95 м. Торзото беше откриено легнато на плеќи со главата на запад, а остатоците од левата нога на исток, остатокот од главата, односно предниот нејзин дел беше откриен веднаш крај десниот дел на десната слабина. Од сите страни на торзото беа најдени стотина и повеќе ситни парчиња бел мермер, што неминовно сведочи за тоа дека статуата била кршена на самото место, но, за жал, ниту еден од тие фрагменти не можеше да се спои со торзото.

На торзото му недостасува целата десна нога, поголемиот дел од левата нога, десната рака, како и поголемиот дел од левата рака (сл. 4). Од главата е зачуван само предниот дел на лицето и косата, а оштетени се

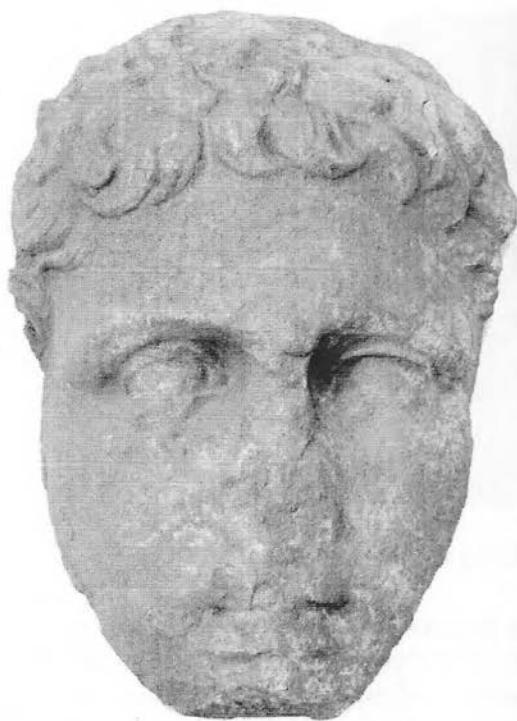

Сл. 5. Детал од горниот дел од торзото со драперијата

повеќе или помалку брадата, устата и носот, недостасува поголем дел од вратот, задната половина од главата и двете уши. Од драперијата, односно кусата хламида, зачуван е само делот префрлен преку левото рамо до висина на градите и делот што паѓа зад левото рамо и подлактицата (сл. 5). Драперијата е вешто изведена со длабоки набори кои одат вертикално нагоре и надолу, зад рамото и зачуваниот дел од надлактицата, каде е откришена, а веројатно паѓала до висината на левата слабина. Торзото претставува млад човек, складно граден, со благо нагласена мускулатура на стомакот и градите. Во зачуваниот лев дел од срамниот триаголник, скромно се нагласени остатоците од гениталиите, а над нив со фина техника на делкање со остро длето, триаголно се решени остатоците од срамните влакна, во тенки извиткани прамени. Зачуваниот преден дел од главата е изработен со мајсторска префинетост, особено косата која благо паѓа на челото во фини благо подвиткани прамени. Веѓите му се речиси рамно моделирани, лесно нагласени и благо свиткани кон надворешните краеве. Челото му е рамно, очите се со бадемest облик, носот во зачуваниот корен правилен, а устата и брадата се доста оштетени (сл. 6).

Од описот на изгледот на фрагментираното торзо произлегува дека се работи за млад човек. Од порано ни е познато дека во градот Стибера постоел гимназион во чии состав била и институцијата Ефебархонт, па сметаме дека во нашиот случај се работи за торзо на млад ефеб.²

² Vučković Todorović D., 1963, 23.

Сл. 6. Зачуваниот преден дел од главата од статуата

легнато на плеќи и доста осакатено. Наша претпоставка е дека при рушењето на храмот во втората половина на II век статуата била турната од средишниот дел на платформата, пред влезот на храмот, зошто е најдена на 1 м западно од него, а потоа била систематски кршена во ситни делови и доведена во сегашната состојба.

Најверојатно се работи за млад ефеб, од добро ситуирано стиберско семејство, чија статуа стоела на платформата пред влезот во храмот. Не ја исклучуваме ни можноста ефебот да бил близок роднина на главниот спонзор на обновата на храмот, мештанката Антестија Фуска.⁶

Слично торзо на нашето е откриено во 1953 год. при археолошките ископувања на Гимназионот, кое за разлика од новооткриеното му припаѓа на нешто подоцниот период.³

За постоењето на службата ефебарх и членови ефеби во составот на Гимназионот зборуваат и неколкуте порано откриени мермерни плочи со списоци на ефеби, жители на градот Стибера.⁴

Стилот и квалитетот на изработката на нашето торзо е карактеристичен за времето на раното Римско Царство, односно на времето на Антонините, на кое и му припаѓа, и истото се придодава кон останатите стиберски наоди на мермерна пластика.⁵

Мала мистерија, во прво време, претставуваше местото на наоѓање на нашето торзо, пред храмот на заштитничката на градот,

³ Vučković Todorović D., 1963, 85; Соколовска В., 1987, 153, Т. 42, сл. 2.

⁴ Vučković Todorović D., 1963, 79, 80, 81.

⁵ Соколовска В., 1987, 70.

⁶ Vučković Todorović D., 1963, 77.

* Фотографии: Д. Димески.

Kostadin Kepeski

Museum and Institute of Prilep

TORSO FROM STYBBERA

S u m m a r y

In September 2001, during the conservation - restoration activities carried out at the site of Styberra, a torso of marble statue was discovered in the Section "B - Roman Temple", in an extension on the west side of the trench, at the depth of 1.30 to 1.60 m. under the ground surface. The height of the preserved part measures 0.95 m. The entire right leg and great deal of the left one are missing, as well as the right arm and most of the left one. The front part of his head, that is, the chin with great deal of the face and hair were found near the right leg at the depth of 1.75 m.

The torso depicts a well-built young man of slightly pronounced muscles on the stomach and chests. The preserved part of the head has been modeled with refined craftsmanship, particularly the hair that falls on the forehead in slight curls.

The style and quality of modeling the torso was distinctive of the Early Roman Empire, i.e., the time of Antonines. This find enhances the collection of numerous marble sculptures discovered in Styberra.

The statue which was placed on the platform in front of the entrance to the temple presumably depicts a young ephebus.

Библиографија

- Микулчиќ И., 1996,** Стибера-топографија, историјат, градби, *Македонско наследство* 1, Скопје
- Соколовска В., 1987,** *Античка скулптура во СР Македонија*, Скопје
- Vučković Todorović D., 1963,** Античко поселение в селe Чепигове в окрестностях Прилепа, *Archaeologia lugoslavica IV*, Београд